

la ci vert

İbn Haldun

DOSYA

Bugüne ne söyler?

Recep Şentürk:
"İbn Haldun sosyal bilimlere alternatiftir"

Cemil Meriç'in İbn Haldun'u.
Coğrafya kaderdir.
15 Temmuz'a İbn Haldun'la bakmak.

Cüneyt Arkin:
"Türk halkı dublörü yutmaz!"

Beyaz yakalı
babalar

MAYIS 2017-36 FİYATI 7 TL | KKTG FİYATI 9 TL
LACIVERTDERGI.COM

ISSN 2148-399X

9 772148 399001

35

DOSYA | RÖPORTAJ

İBN HALDUN KRİZDEKİ SOSYAL BİLİMLERE ALTERNATİFTİR

RÖPORTAJ ::
LACİVERT YAZI İŞLERİ :: RECEP ŞENTÜRK

RECEP ŞENTÜRK KİMDİR?

1964'te Çankırı'da doğdu. Marmara Üniversitesi İlahiyat bölümünde lisans eğitimi aldı. 1988'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra aynı bölümde asistan oldu. 1998'de ABD'de New York Columbia Üniversitesi'nde doktora çalışmalarını tamamladı. 2003 yılında doçent, 2008 yılında profesör oldu. Uluslararası İbn Haldun Topluluğu'nda başkanlık görevini yürütmektedir. 10 Mart 2017 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından İbn Haldun Üniversitesi rektörlüğüne atanmıştır.

Ortaya koyduğu düşüncelerle adını tarihe yazdırmış büyük İslam düşünürü İbn Haldun üzerine önümüzdeki eğitim döneminde açılışı yapılacak olan İbn Haldun Üniversitesi'nin rektörü Prof. Dr. Recep Şentürk ile bir röportaj gerçekleştirdik. İbn Haldun düşüncesinin temel kavramlarını, Osmanlı devlet ve fikir adamları üzerindeki etkisini ve İbn Haldun'un medeniyet anlayışının ne olduğunu konuştuk.

İbn Haldun bizim için öncelikle ne ifade ediyor?

Cemil Meriç der ki; "Sosyoloji Batı'nın seküler teorisi. Bizim kendimize dönmemiz lazım, kendimize dönmek de İbn Haldun'a dönmektir." Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu nadide aydınlardan biri olan Cemil Meriç'e bu cümleyi söyleten nedir, bunun üzerinde düşünmemiz gerekiyor öncelikle. Bu cümleyi Cemil Meriç'e söyleten öncüller ortaya çıkarsa İbn Haldun'un bizim için ne ifade ettiğinin cevabını da vermiş oluruz. Bir kere şunun altını çizmemiz gerekiyor. İbn Haldun, Batı dışında yetişmiş olmasına rağmen dünyadaki

bütün sosyal bilimcilerinin önünde saygıyla eğildiği yegâne Müslüman düşünürdür. Onu önemli kılan nokta ise, umran ismiyle bir ilim inşa etmesi ve medeniyeti empirik bir disiplinin konusu haline getirmesi. Aslında İbn Haldun'dan önce Fârâbî, medeniyeti bir akademik çalışma disiplini haline getirmiş, *İlmü'l Medeni* ismiyle de bir eser vermiş. Fakat Fârâbî'nin yaklaşımı medeniyetin daha çok felsefi açıdan ele alınmasıyla alakalı. İbn Haldun ise medeniyetin ne olduğunu, öncüllerinden farklı olarak empirik ve objektif açıdan ele alarak cevaplamaya çalışmış. Zaten İbn Haldun'un kendisi de daha önceden fıkıhçı, kelmacı, fel-

sefeci bazı İslam âlimlerinin İslam medeniyeti üzerine çalıştıklarını söylüyor ve onların katkılarını kabul ediyor. Fakat bunların sadece kısa dokunuşlarla meselenin üzerinde durduklarını ve medeniyeti müstakil bir ilim olarak ele almadıklarını söylüyor. Kendisinin ise medeniyeti müstakil bir ilim olarak geliştirdiğini belirtiyor. İbn Haldun felsefecilerin medeniyet ve fıkıh, kelmacıların da içtimai beşeri olarak ele aldıkları kavramı umran olarak isimlendiriyor. Aslında İbn Haldun medeniyet ve içtimai beşeri gibi kavramların yerine kullandığı umran terimiyle toplumu kast ediyor. Oluşturmuş olduğu 'ilm-i umran' kavramını günümüz

DOSYA

Türkçesine çevirecek olursak toplum bilimi demek oluyor.

Neden medeniyet ve toplumu aynı şeylermiş gibi ele alıyor?

İbn Haldun'a göre bir yerde toplumsal düzen varsa orada medeniyet vardır ve toplumun ekonomik yapısının, geçim kaynaklarının farklılığı bu açıdan önem arz etmez. Önemli olan toplumsal bir düzenin olmasıdır. Bir yerde herhangi bir siyasi, hiyerarşik, iktisadi, dinî bir yapılanma, adetler, örfler varsa orada bir toplumsal düzen de var demektir. İşte bu da İbn Haldun'a göre umrandır yani medeniyettir yani içtimai beşeridir.

İbn Haldun, bugün dayatılmaya çalışılan tek tip bir medeniyet anlayışından ziyade daha çoğulcu bir medeniyet tasavvuru sunuyor bizlere sanki.

Evet, bu doğru. İbn Haldun'a göre medeniyet dışı bir toplum yoktur. Bir yerde bir toplum varsa ve bir toplumsal düzen inşa etmişse bu toplum, medeni bir toplumdur. Dolayısıyla göçebe hayat yaşayan, hayvancılık ve ticaretle geçinen bedeviler de, yerleşik hayat yaşayan, endüstri ve tarımla geçinen şehirliler de medenidir İbn Haldun'a göre. Bu anlayış da doğal olarak daha çoğulcu bir yaklaşım ortaya koyuyor medeniyete dair. Ben İbn Haldun'daki bu yaklaşımı 'açık medeniyet' olarak isimlendiriyorum. Çok medeniyetli dünya düzeninin kuramsal temelini teşkil etmiş oluyor İbn Haldun bizler için aslında.

Bu, bugünkü dünya için alternatif bir anlatı...

Elbette. Bakın, İslam Medeniyeti'ndeki ilm-i umran geleneğine göre bütün toplumlar medenidir. Hiçbir toplum ilkel olarak, medeniyet dışı olarak görülemez. Evet, İslam hak medeniyettir ama tek medeniyet değildir.

Batı dünyasının üzerinde durduğu çok kültürlülük meselesi yıllarca

İbn Haldun'a göre bir yerde toplumsal düzen varsa orada medeniyet vardır ve toplumun ekonomik yapısının, geçim kaynaklarının farklılığı bu açıdan önem arz etmez. Önemli olan toplumsal bir düzenin olmasıdır.

OSMANLILAR İBN HALDUN'UN CİDDİ TAKİPÇİLERİDİR

Batı dışı medeniyetlerin Batı'ya benzeyebilme kapasitesi üzerinden yorumlandı daha çok. Geldiğimiz noktada ise bu düşüncenin artık işlemediğini, çok kültürlülük anlayışının ciddi bir çöküşe doğru gittiğini görür gibiyiz. Peki, Batı'nın çok kültürlülük anlayışı ile İbn Haldun'un çok kültürlülük anlayışı arasında ne gibi farklar var?

İşte evrimci medeniyet anlayışı ile döngüsel medeniyet anlayışının farkı tam olarak burada ortaya çıkıyor. Batı'da hâkim olan medeniyet algısı evrimci ve çizgisel gelişme arz eden bir medeniyet anlayışı üzerine kurulu. Bu anlayışa göre; bazı toplumlar medeniyet dışı, bazı toplumlar medeniyetin ilk, bazıları ise orta aşamasındayken Batı toplumları medeniyetin son aşamasındadır. Dolayısıyla Batı toplumları dışındaki bütün toplumların amacı Batı'nın seviyesine çıkmak olmalıdır. Nitekim Marks'ın söylediği; "Batı dışı toplumlar, geleceklerini, istikballerini Batı'da görürler" derken bahsetmek istediği de düşüncesini tam olarak bu paradigma üzerine inşa etmesiyle alakalıydı.

Weber de kapitalizmin ruhunu Protestan ahlakıyla bağdaştırarak ele alırken bunu mu söylemek istiyordu?

Evet. Batılı sosyal bilimcilerinin çoğu Batılı toplumların üstünlüğü yaklaşımı üzerine kurmuştur düşüncelerini. Ancak İbn Haldun'da böyle bir şey yok. Toplumlar ister hadari, ister bedevi olsun bunların hepsi medeniyete sahiptir. Çünkü bunlar bir toplumsal düzeni inşa etmeyi kendi aralarında başarmışlardır. İbn Haldun; hayvanların ilhami, insanlarınsa iradî boyutta yaşadığını vurgular. Yani hayvanlara topluluk halinde nasıl yaşamaları Allah tarafından ilham edilir. İnsanlar ise yaşadıkları toplumu kendi iradî kararları sonucunda inşa etmek durumundadırlar. Burada evrimci bir yaklaşımdan bahsedildiği anlaşılmasın lütfen. Zira İbn Haldun düşüncesinde döngüsel bir

tarih anlayışı söz konusu. Zaten kâinatta da hareketin çizgiselden ziyade döngüsel bir mahiyette olduğunu biliyoruz bugün. İşte İbn Haldun, kendi düşüncesini de böyle bir hareket anlayışı üzerine inşa ediyor. Bu yüzden medeniyet değil medeniyetler vardır diyor bir yerde.

Bugün modern Batı'nın ürettiği çizgisel ilerleme düşüncesi, evrendeki bütün hareketlere ters bir düşünce anlayışı aslında. Bütün uzayı düşündüğümüzde hatta atom seviyesine bile indiğimizde döngüsel bir hareketliliğin söz konusu olduğu bir vakıa. Esas konumuza dönecek olursak Batı'da çok kültürlülük, çizgisel evrim yaklaşımını benimsedikleri müddetçe imkânsızdır. Yani bir insan hem sosyal evrim düşüncesini hem de çok kültürlülüğü benimseyemez çünkü bunlar birbirine zıt şeylerdir.

İbn Haldun düşüncesine baktığımızda 'devlet' ve 'asabiyet' kavramlarının çok önemli bir yer işgal ettiğini görüyoruz. Bunlar hakkında neler söylüyor bize İbn Haldun?

Sosyal bilimlerin en önemli sorusu, insanların yaptıkları davranışlarının nedenlerinin cevabını aramaktır. Bu soruya verilen birçok farklı cevap söz konusu. Mesela materyalistlere göre birtakım ekonomik ve siyasi sebepler bizim davranışlarımızı belirlerken; idealistlere göre bir takım fikrî, dinî, manevî sebepler bizim davranışlarımızı belirler. Konuyu İslam açısından ele aldığımızda ise insan davranışının amel meselesiyle ele alındığını biliyoruz. Bildiğiniz üzere amel, bizde fıkıh ilminin konusunu teşkil eder. Yani bizim fukahamız, insan davranışı olan ameli baştan beri incelemiş ve insanın yaptığı davranışların 'niçin'leri üzerine eğilmişlerdir. Kuran-ı Kerim'in de birçok ayetinde insan davranışlarının niçin yapıldıkları ifade edilir. Mesela Bakara Suresi'nin başında insanlar; muttakiler, kâfirler ve münafıklar olmak üzere üç gruba

ayrılır ve bu üç grubun davranış biçimleri ve sosyal ilişkileri analiz edilir bir yerde. İşte bizim ameli inceleyen fukahamız da buradan yola çıkarak kendi teorilerini geliştirmişlerdir. Tam bu noktada İbn Haldun'un aynı zamanda bir fakih olduğunu söylememiz gerekiyor. Kendisi bir Maliki kadısıdır. Fıkha dair eserleri vardır. Ayrıca Fahrettin Râzî'nin mantık ve kelam ekolünün izinden gider. Yani Maveraünnehir fıkıh ve kelam düşüncesi geleneğine mensup biridir. Bunun dışında sûfidir de. *Şifâu's-Sâil* isimli tasavvufa dair de bir eseri vardır. Bütün bunları, âlimlerimizin geçmişte aslında ne kadar çok katmanlı bir ilim anlayışına sahip olduklarına dikkat çekmek amacıyla anlatıyorum. Yani hem rasyonel bilgi hem empirik bilgi ve hem de irfani bilgiye vukufiyet söz konusu. Gazâlî böyleydi mesela, İbn Haldun da böyle bir âlim.

Hâlbuki modern Batı'nın egemenliğinde olan sosyal bilimler bugün tek katmanlı epistemolojiyle işliyor. Yani ya empirik epistemolojiye ya rasyonel epistemolojiye ya da idealist epistemolojiye odaklanıp bunlardan bir tanesini benimsiyorlar ve her şeyi oraya indirgemeye çalışıyorlar. Batılılar tarafından İbn Haldun'un yanlış anlaşılmasının sebebi de burada yatıyor işte. İbn Haldun'un da kendileri gibi tek katmanlı bir epistemoloji kullandığını zannediyorlar. Mesela Marksistler İbn Haldun'da Marksizm'e benzeyen yönlerin var olduğunu görüp sadece o noktalara odaklanarak İbn Haldun'u materyalist bir sosyal bilimci gibi sunmaya çalışıyorlar. Keza Weberciler, İbn Haldun'da kendi düşüncelerine uygun söylemler bulup "Bak işte bu adam bizim adamımız" gibi şeyler söylüyorlar. Aslında İbn Haldun bunların hepsinin bir toplamıdır. Bağlı olduğu ilim geleneğinin çok katmanlı yapısına uygun bir teori geliştirmiştir çünkü... Konuşmamızın başında da bahsettiğimiz gibi İslam'ı açık medeniyet yapan da bu çok katmanlı dünya görüşüdür zaten.

**İSLAM
MEDENİYETİ'NDE-
Kİ İLM-İ
UMRAN
GELENEĞİ-
NE GÖRE
BÜTÜN
TOPLUMLAR
MEDENİDİR.
HİÇBİR TOP-
LUM İLKEL
OLARAK,
MEDENİYET
DIŞI OLARAK GÖ-
RÜLEMEZ.
EVET, İSLAM
HAK MEDE-
NİYETTİR
AMA TEK
MEDENİYET
DEĞİLDİR.**

Recep Şentürk

İBN HALDUN TAVIRLAR NAZARİYESİNDE BİR DEVLETİN BEŞ AŞAMADAN GEÇTİĞİNİ VE KENDİ HALİNE BIRAKILIRSA NORMAL ŞARTLAR ALTINDA ÖMRÜNÜN YAKLAŞIK 120 YIL OLACAĞINI SÖYLÜYOR. OSMANLILAR BU TESPİTİ BİR UYARI GİBİ OKUYOR VE DEVLETİN ÖMRÜNÜ NASIL DAHA UZUN KILABİLİRİZ DİYE UĞRAŞIYORLAR.

DÜNYANIN YENİ BİR SOSYAL BİLİMLER ANLAYIŞINA İHTİYACI VAR

İbn Haldun'un ısrarla üzerinde durduğu asabiyet kavramı da tam olarak bu çoklu düşüncenin bir yansıması sanki?

Kesinlikle. Bakın, İbn Haldun'un hem maddi hem manevi sebepleri kabul ederek bir şeyler söylemeye çalıştığını hiç unutmayalım. İndirgemeci değil, bütüncül olarak değerlendirmelerde bulunuyor. Bu noktada geliştirmiş olduğu önemli kavramlardan bir tanesi de sizin de bahsettiğiniz gibi bu 'asabiyet' kavramı. İnsanların neden toplum halinde yaşadıklarını ve neden toplu hareket ettiklerinin cevabını asabiyet kavramı çerçevesinde değerlendirmeye çalışıyor. Bedevi ve hadari (şehirli) toplum tasnifi yaparak bunların dinamiklerini asabiye kuramı çerçevesinde değerlendiriyor. 'O daha ilkel o zaman kötü, bu daha şehirli o zaman

iyi' gibi bir handikaba düşmüyor. Sadece olgusal olarak meseleyi anlamaya çalışıyor.

Peki, asabiyet kuramıyla devlet ilişkisi hakkında neler söylüyor İbn Haldun?

Az evvel asabiyeyi 'birlikte hareket etme' olarak tanımladık kabaca. Bu birlikte hareket etme olayı bazen çok güçlü oluyor, bazen de zayıflıyor. İşte bu durumu da 'tavırlar nazariyesi' olarak sistemleştirdiği düşünceyle açıklıyor. İbn Haldun'a göre, devletin kuruluş aşamasında güçlü bir asabiyet ve buna bağlı olarak da güçlü bir birlikte hareket etme düşüncesi var. Neden peki? Çünkü kuruluş aşamasında tehlike daha yoğun bir durum olarak kendini gösteriyor. Bu da toplumun birlikte hareket etme arzusunu tetikliyor. Burada tehlike

durumunun toplumda asabiye duygusunu her zaman güçlendirdiğine dair bir parantez açmakta fayda var. Mesela bu 15 Temmuz hadisesi Türkiye'deki asabiyeti ciddi manada güçlendirdi. Çünkü toplumun genel kesiminde, büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalındığı fark edildi ve bu durum yeni bir kenetlenmenin ortaya çıkmasını sağladı. İşte bu tür durumlarda da toplum kesimlerinde beraber hareket etme duygusu kabarabiliyor. Yeniden İbn Haldun'un 'tavırlar nazariyesi'nin başlangıç aşamasına dönecek olursak, bu birlikte hareket etme duygusuna bağlı olarak müthiş bir enerji oluşuyor ve toplum oluşun bu enerji sayesinde önlerindeki bütün engelleri aşarak bir devlet oluşturuyor. Ama daha sonra devletin farklı aşamalarında bu birliktelik zayıflayabiliyor, bir çözüme geçkeleştiyor

BATI'NIN EGEMENLİĞİNDE OLAN SOSYAL BİLİMLER BUGÜN TEK KATMANLI BİR EPİSTEMOLOJİYLE İŞLİYOR VE BATI BİLİM DÜNYASI HER ŞEYİ İNDİRGEMECİ BİR BAKIŞ AÇISIYLA İZAH ETMEYE KALKIŞIYOR. BATILILAR TARAFINDAN İBN HALDUN'UN YANLIŞ ANLAŞILMASININ SEBEBİ DE BURADA YATIYOR İŞTE ZİRA İBN HALDUN'UN BÜTÜNCÜL BİR USULLE KONUŞTUĞUNU ANLAYAMIYORLAR.

ve devletin çöküş süreci başlıyor. İbn Haldun'un 'tavırlar nazariyesi' olarak sistematize ettiği şey, genel hatlarıyla bunu anlatıyor bize.

Osmanlı'da İbn Haldun'un fikirlerinin ne gibi etkileri var peki?

Osmanlılar İbn Haldun'un ciddi takipçileridir aslında. Osmanlı'nın önde gelen bütün tarihçileri, siyaset bilimcileri, toplum bilimcilerinin hemen hepsi İbn Haldun'un izinden gitmişlerdir. Mesela *Mukaddime* dünyada ilk defa Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir. Hatta matbaa kurulduktan sonra basımı ilk yapılan kitaplardan bir tanesi de yine *Mukaddime*'dir. Önce Pîrizâde gibi önde gelen bir âlim tarafından başlanan *Mukaddime* tercümesi sonra Ahmet Cevdet Paşa gibi yine önde gelen başka bir âlim tarafından tamamlanıyor. Bu, Osmanlıların İbn Haldun'a verdikleri önemin ne kadar ileride olduğunu göstermesi açısından çok önemli bir örnek. Fransızlar, İngilizler, Almanlar, Ruslar İbn Haldun'u çok sonradan keşfediyorlar. Osmanlılar daha başından beri İbn Haldun'un farkındalar. Osmanlıların İbn Haldun'a karşı olan ilgileri sadece entelektüel bir meraktan kaynaklanmıyor, onlar İbn Haldun'un teorilerini bizzat devlet yönetiminde uyguluyorlar. Bu uygulamaya dair iki tane örnek vermek istiyorum. Bir tanesi devletin geçirmiş olduğu aşamaları ele aldığı 'tavırlar nazariyesi', ikincisi de 'adalet dairesi' anlayışı. İbn Haldun'un fikirlerinin

özellikle bu iki alanda Osmanlı'yı çok etkilediğini görüyoruz. İbn Haldun tavırlar nazariyesinde bir devletin beş aşamadan geçtiğini ve kendi haline bırakılırsa normal şartlar altında ömrünün yaklaşık 120 yıl olacağını söylüyor.

Devletin geçirdiği bu beş aşama nedir?

İlk aşama zafer evresidir. İbn Haldun'a göre devletin kuruluş aşamasında asabiyet duygusu çok güçlüdür. Devlet bu evrede çok az vergi alır. Ama vergi gelirleri devlet büyüdükçe artmaya başlar, bu da hükümdarın iktidarı eline almaya başladığı ikinci aşamadır. Sonra üçüncü evre olan refah dönemine girilir ve bu evrede toplumdaki asabiyet duygusu gevşemeye başlar. Sonra dördüncü evre olan sefahat evresi gelir. Bu dönemde ahlak zayıflar, tüketim artar. İnsanlar rahat konfor peşine düşmeye başlar. Bu da toplumda bencilliğin yükselmesine neden olur. Buna bağlı olarak toplumun savaşıma arzusu zayıflar bunun neticesinde de toplum yavaşça dağılmaya başlar ve hariçten gelen bir güç bunları yıkar. Böylece beşinci evrede devlet, ömrünü tamamlamış olur. İşte Osmanlılar, İbn Haldun'un bu görüşlerini bir uyarı gibi değerlendireyorlar ve bu süreçleri daha sağlıklı nasıl atlatabiliriz diye kafa yoruyorlar. Refahın bozucu etkilerini kontrol altına alabilmek adına çözümler üretiyorlar. Baktığımızda Osmanlı gerçekten de çok zengin

bir toplum olmasına rağmen safaha hata düşmüş bir tüketim toplumu olmamayı başarmıştır. Kalkınmasını değerlerini feda etmeden gerçekleştirebilmiştir. Bunun da Peygamberimizin sünnetine ve tasavvufa bağlı kalarak mümkün olabileceğini anlamış Osmanlılar. Mesela Kanuni Sultan Süleyman 46 yıl saltanatta kalmış olmasına rağmen kendisine ait bir saray inşa ettirmemiş fakat dünya çapında bir caminin yapımının finansını sağlamış. Keza Sultan Ahmet Camii'ni yaptırtan I. Ahmet için de aynı durum geçerli. İşte bu anlayışı tesis eden ana dinamik, az önce de bahsettiğimiz sünnete bağlılık ve zühd anlayışından kaynaklanıyor. Osmanlılar bu anlayışla refahın bozucu etkisinden kendilerini korumaya çalışıyorlar. Bir nevi tarihin yürüyüşünü yavaşlatıyorlar. 120 yıl öngörülen devletin ömrünü beş katına çıkarmayı başarıyorlar.

Osmanlıların bir de adalet dairesi anlayışından çok etkilendiğini söylemişsiniz hocam. Ondan da bahsedebilir misiniz?

İbn Haldun'un *Mukaddime*'de 'dairetüs siyase' yani siyaset dairesi olarak isimlendirdiği bir siyaset anlayışı var. Sekiz tane halkadan oluşuyor bu anlayış.

Şu şekilde özetlememiz mümkün:

1. Dünya barışının temelini adalet oluşturur
2. Dünya bir bahçe gibidir ve bu bahçenin duvarı devlettir

DOSYA

3. Devletin nizamını kuracak olan hukuktur
4. Hukuku ancak siyasi güç korur
5. Siyasi gücü ordu muhafaza eder
6. Orduyu ancak iktisat ayakta tutar
7. İktisadi güç halktan temin edilir
8. Halkın birliği ve huzuru ancak adaletle sağlanır.

Dikkat ederseniz adaletle başlayan ve yine adaletle biten sekiz aşamalı bir yol söz konusu. Buna sonuç itibarıyla 'adalet dairesi', süreç itibarıyla de 'siyaset dairesi' denilmiş. İşte Osmanlılar İbn Haldun'un bahsettiği bu sekizli halkayı çok iyi kavramış ve kullanmışlar. Osmanlıda bu siyaset dairesi yahut adalet dairesi bir eleştiri aracı olarak kullanılıyor aynı zamanda. Mesela devletin yaptığı herhangi bir yanlış uygulamada zamanın aydınları, âlimleri bunun adalet dairesine uygun olmadığını söyleyerek eleştirilerini temellendiriyorlar.

Bütün bunların dışında adalet dairesiyle ilgili dikkatinizi çekmek istediğim birkaç nokta daha var. Öncelikle neden daire diye sormamız gerekiyor. Dikkat ederseniz dairede bir piramit yapısı yoktur. Bildiğiniz üzere günümüzde devlet sistemleri çizilirken genelde piramit kullanılır ve bu da kendi içinde hiyerarşik bir yapı barındırır doğal olarak. Peki, İbn Haldun bu yapıyı neden daire olarak çiziyor? Çünkü dairenin etrafındaki her unsur, her öge eşit derecede önemlidir ve merkeze eşit uzaklıktadır. İbn Haldun aslında burada dairesel şekli kullanarak siyaset mekanizmasını oluşturan her kurumun eşit derecede önemli olduğunu ve bir tanesinin eksik kalması sonucunda dairenin daireselini yitireceğini yani sistemin çökeceğini anlatmak istiyor.

Aslında bugün yeni bir yönetim sistemine geçmekte olan ülkemizde kullanılması gereken siyaset siste-

mini de bu anlayışa uygun olarak temellendirmemiz gerekiyor.

Bütün bu anlattıklarınızdan sonra İbn Haldun'un siyaset felsefesinin ve metodunun neden dünyada çok bilinmemesinin de sebepleri anlaşılıyor. Çünkü hâkim yapının altına dinamit koyacak türden bir anlayışla karşı karşıya gibiyiz...

Evet, tam olarak öyle. İçinde yaşadığımız çağdaş dünyanın hemen her yerinde yönetsel anlamda ciddi belirsizlikler söz konusu ve dünya yeni bir sistem arayışı içinde. Post liberal bir dünyadan bahsediliyor bugün. İnsanların sorgusuz sualsiz inandıkları sistemlerin sorgulanabilir hale gelmesi ve onlara karşı duyulan sorgusuz güvenin son bulması yeni bir sistem arayışını gerektiriyor doğal olarak. Böyle bir çözümün Batı'dan çıkmayacağını tecrübe ettik. Şimdi bu noktada İbn Haldun'un ve İslam ilim ve medeniyet geleneğinin devreye girmesi gerekiyor. Bugün dünyada ciddi bir medeniyet krizi yaşanıyor. Çok kültürlü, çok medeniyetli bir dünya düzeninin var olabilmesi ancak İbn Haldun gibi evrimci bir yaklaşım sahibi olmayan, dünyadaki bütün medeniyetlerin varlığını kabul eden bir yaklaşımla mümkün olabilir. Bu da tabii sosyal bilimler alanında bir paradigma değişmesini zorunlu hale getiren bir şey. Şu anda hakim olan 'Avrupa merkezci' ve evrimci pozitivist sosyal bilim düşüncesinden çok katmanlı dünya görüşüne, çok katmanlı epistemoloji ve hakikat anlayışına sahip ve açık medeniyet anlayışının temelini teşkil edecek yeni bir sosyal bilim anlayışına doğru bir paradigma değişikliğine ihtiyaç var. Böyle bir değişim sadece bize değil bütün insanlığa fayda getirecektir ve İbn Haldun anlayışı da gerekli olan bu değişimin temelini oluşturacaktır.

Son olarak İbn Haldun Üniversitesi'nin hedef ve misyonundan bahsedebilir misiniz biraz?

BİZİM BURADAKİ AMACIMIZ İBN HALDUN'UN MODERN, BATILI, POZİTİVİST, EUROSANTRİK, EVRİMCİ SOSYAL BİLİMCİLERİN ÖNCÜSÜ DEĞİL ALTERNATİFİ OLDUĞUNU 'UYGULAMALI HALDUNCULUK' YOLUYLA GÖSTERMEYE ÇALIŞMAK.

Öncelikle size bir şey anlatmak istiyorum. ABD'nin eski başkanlarından Reagan üniversite yıllarında İbn Haldun okuduğunu ve başkan olduğu dönemde ülkesinde vergi politikalarını düzenlerken İbn Haldun'un fikirlerinden beslendiğini söylüyor. Ancak baktığımızda bizim siyaset dünyamızda söylesel anlamda bile yer bulamıyor İbn Haldun. Üniversitelerimizdeki gençlerimiz onu okumuyor. Bugün ne yazık ki, hiçbir şeye yaramayacak müzelik bir unsur gibi kullanılıyor. İşte bizim asıl hedefimiz de İbn Haldun'u müzelik bir obje görüntüsünden çıkartıp onun fikirlerini krizde olan sosyal bilimlere alternatif olarak sunmak. İbn Haldun'un modern sosyal bilimlerin öncüsü değil alternatifi olduğunu söylüyoruz. Ve bunu göstermenin yolunun da İbn Haldun'un fikirlerini, teorilerini, metotlarını, kavramlarını günümüzde yaptığımız araştırmalarda uygulamaktan geçtiğini düşünüyoruz. Bunu da 'uygulamalı Haldunculuk' diye tanımlıyoruz. Uluslararası İbn Haldun Topluluğu, bu yıl dördüncü uluslararası sempozyumunu gerçekleştirecek inşallah. Bizim buradaki amacımız İbn Haldun'un modern, Batılı, pozitivist, eurosantrik, evrimci sosyal bilimcilerin öncüsü değil alternatifi olduğunu 'uygulamalı Haldunculuk' yoluyla göstermeye çalışmak. Bu yaklaşım, üniversitemizdeki sosyal bilimler eğitiminin temel felsefesini, ruhunu oluşturacak. Sadece Batı'dan ithal edilmiş olan sosyal bilim teorilerini değil onun yanında İbn Haldun'u ve diğer İslam âlimlerini de mukayeseli şekilde öğrencilerimize sunacağız ki, öğrencilerimiz hem modern Batılı teorileri hem İbn Haldun'u ve hem de diğer İslam âlimlerini öğrensinsinler. Hangi ekolü tercih edeceklerine çoklu bir mukayese yaptıktan sonra karar verebilsinler. Sadece Batı'dan ithal edilen sosyal teorilere maruz kalıp da entelektüel bir bağımlılık durumuna düşmesinler.

Teşekkür ederiz hocam.